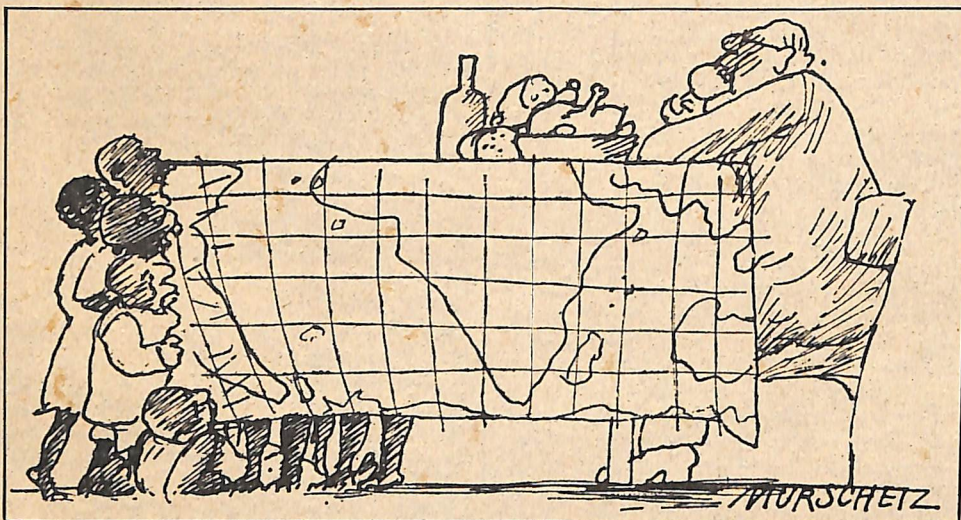

„Eerst komt het vreten, dan komt de moraal“

Tekening ontleend aan „Die Zeit“

Betere kansen voor iedereen als we wilden wat we kunnen

Tot mijn vreugde heeft de voorzitter van de Club van Rome opnieuw laten weten dat we nog maar weinig tijd hebben om onze toekomst veilig te stellen. Dat bevestigt dat we voor een haast onoverzienbare crisis staan, niet alleen economisch maar meer nog sociaal en cultureel. „De moderne ontwikkeling is alleen maar een technologische geweest“, zei de voorzitter van de Club van Rome. „We hebben onze omgeving volledig veranderd, maar we zijn sociaal en cultureel niet mee veranderd. We zijn in de schema's en levenswijze van vroeger blijven steken“.

Dit artikel leent zich niet voor een analyse van deze wereldomvattende crisis. Een paar zaken moeten echter voorop worden gesteld, voor we de Nederlandse problemen bespreken. Ten eerste acht ik het juist te stellen dat het om een wereldomvattende crisis gaat. De problemen zijn dan ook in de meeste landen sterk overeenkomstig. Ten tweede deel ik ook de opvatting dat een beperkt herstel van de economie, waarover de industriële staten zich heden erg druk maken, de dieper liggende sociale en culturele crisis niet inperkt, eerder verergert.

Politici en economen besteden veel mooie woorden aan „de“ werkloosheid die beperkt zou moeten worden. Maar, ze spreken dan uitsluitend over de economisch-statistisch vastgestelde groep werklozen van rond 200.000, en reppen nauwelijks over de vele honderdduizenden burgers, die op allerlei manieren ongeschikt geacht zijn om te werken en maatschappelijk zijn uitgeschakeld.

De rapporten van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)

We barsten van de tijd en we barsten van het geld. Het zou dus bij de huidige stand van de technologie mogelijk moeten zijn meer te doen aan het menselijk welzijn, meer aan de kwaliteit van onze samenleving, aldus Cees Egas, de oudstaatssecretaris van CRM.

In het artikel dat wij hierbij afdrukken werkt Egas deze stelling nader uit en in een tweede, dat we hopen te publiceren in het vol-

gende nummer van Humanist, trekt Egas zijn conclusies.

We zijn tot deze publicatie in staat dankzij de vriendelijke medewerking van NRC-Handelsblad en de auteur.

vormen een uitzondering en tonen aan dat ruwweg een derde van de beroepsbevolking door ons sociaal en economisch stelsel is uitgeschakeld. Wat de crisis betreft is het daarom de hoogste tijd om te gaan denken vanuit de menselijke problematieken.

Onaanvaardbaar

Humanitair gezien is het onaanvaardbaar dat ongeveer een half miljoen mensen arbeidsongeschikt verklaard is. In de praktijk betekent het dat er voor mensen ouder dan 45 jaar nauwelijks nog toekomstperspectieven zijn. Ze zijn of in het werk kapot gemaakt, of gedegradeerd, of simpel op

(vervolg op pag. 5)

Menten vrij

Nederland is verbijsterd: Menten is ontslagen van rechtsvervolging; de man die door het Amsterdamse Hof schuldig was bevonden aan oorlogsmisdaden en misdrijven tegen de menselijkheid. Dat kan geen juridische overweging meer uitpoetsen. Waarom kan Menten nu niet meer worden vervolgd? Het beroep op het Europese Verdrag inzake de Rechten van de Mens moet falen, alleen al omdat daar gesproken wordt van een ingestelde vervolging (die behandeling binnen een redelijke termijn vereist).

Maar het gaat hier om een uitgestelde vervolging, en dat ontnemt aan de aanhaling iedere begrijpelijke zin. Dan is er de overweging dat minister Donker Menten indertijd buiten vervolging zou hebben gesteld; in ruil nog wel voor zijn zwijgen over de z.g. Velsers-affaire. Voor allen die Donker gekend hebben, hoogst ongelofwaardig; hij was een onkreukbaar man, bekwaam en voorzichtig.

Toch gaat dit alles voorbij aan één van de hoofdzaken van de hele kwestie. Het Hof meent op allerlei gronden, dat men Menten na zoveel jaren niet meer mag lastig vallen met zijn oorlogsverleden. Maar niemand kan de verzetsdeelnemers en de vervolgenden bevrijden van dat verleden. Dat is ook de oorzaak van de hevige emoties, die bij hen oplaaien rondom zaken als die van Menten. Hun grondeloos verdriet, hun verminkte menselijkheid dragen ze mee als een niet af te wentelen last. Dat alles wordt weer vernieuwd en verergerd door een voor hen onbegrijpelijke uitspraak. Tallozen denken dat het Nederlandse volk hen – opnieuw – in de steek gelaten heeft, en zij zullen hun last nog moeilijker kunnen dragen.

Wat moeten we nu? Zwichten voor het „gesundes Volksempfinden“, waarvan we zoveel ellende hebben ondervonden? Dat niet, maar wel nu en in de toekomst zorgvuldig en met begrip voor alle omstandigheden afwegen wat het recht vereist. En vooral: geen gelegenheid verzuimen om te doen blijken, dat we werkelijk meevoelen, wat duizenden nu nog dagelijks ondergaan. Het grootste leed van de oorlogsgetroffenen is het gebrek aan begrip en meeleven, dat zij ondervinden. Het is al zo lang geleden, denkt men. Maar voor deze ontmenselijking bestaat geen verjaring: het verleden is nu. Het enige wat we kunnen doen, is meeleven met dat tegenwoordige verleden. En niet vergeten: de ontmenselijking dreigt overal en altijd.

5-12-78

JAAP VAN PRAAG

- Statuten
- F2-functionaris
- Studie-centrum
- Eindredakteur

Op 17 november waren maar weinig hoofdbestuursleden aanwezig, waar langdurige ziekte van enkelen debet aan is, én het aftreden van mevrouw Vonhoff. Gasten waren er daarentegen wel in verband met twee onderwerpen van de agenda. Er waren op deze avond weinig aktualiteiten, doch daarbij was wel het tienjarig bestaan van HIVOS, de ontwikkelingshulporganisatie. Ook op deze plaats: welgefeliciteerd Hivos!

Na de Verbandsraad heeft ook het hoofdbestuur weer gesproken over de **statuten en het huishoudelijk reglement**, die op het aanstaande congres aan de orde moeten komen. De gasten die hiervoor waren overgekomen waren mevrouw Martens uit Groningen en de heer Vrind uit Arnhem, beiden leden van de voorbereidingscommissie. De Verbandsraad had nog een lijst van wijzigingen opgemaakt, waarvan die welke de instemming van de raad in zijn geheel hadden ook voor het hoofdbestuur aanvaardbaar bleken. De raad had echter ook nog andere punten toegevoegd, voor rekening van individuele leden. Daarvan zijn er nog enkele overgenomen en andere niet. Het congresvoorstel voor Statuten en Huishoudelijk reglement is hierdoor vroegtijdig klaar en kan daarom ook in een vroeger stadium dan de Statuten voorschrijven aan de gemeenschappen worden rondgezonden. Er staan geen dramatische dingen in, maar de nieuwe wet eist nu eenmaal aanpassing, en dat moet dan zo goed mogelijk gebeuren.

Een verder ook nogal formeel, maar tevens principieel, punt was de plaatsing van de **F2-functionaris** in de Verbandsstructuur. Van deze 'soort' hebben wij er helaas maar één, te Rotterdam (eerder Jack Tsang, nu Frans van Wijk) maar het was toch de moeite waard eens naar zijn onderbrenging

in de structuur van het Verbond te kijken. In verband met dit punt waren Van Praag (onze ere-voorzitter en voorzitter van de begeleidingscommissie) en Van Wijk aanwezig. Zowel de taakgroep Verbondsorganisatie als de taakgroep Geestelijke Vorming en Verzorging hadden argumenten voor plaatsingsvoorkeur bij hén.

Er was niet uit te komen, en daar er ook verdere ontwikkelingen te verwachten zijn rondom dit soort posten (bij het ministerie van CRM, de belangrijkste subsidiegever; voorts overleg met Humanitas) werd de zaak terugverwezen naar het presidium voor een nader voorstel.

En nu nóg een tamelijk formele zaak: de oprichting van een **Humanistisch Studie Centrum**, tezamen met Humanitas en met De Vrije Gedachte. De nota die de doelstellingen bij deze oprichting beschrijft, en aanzetten geeft voor toekomstige statuten, werd aanvaard. Ook het bedrag waarmee wordt deelgenomen werd genoemd; voor ons en voor Humanitas elk f 25.000 per jaar en voor De Vrije Gedachte f 5.000, eveneens per jaar. Het is de bedoeling om studies van gemeenschappelijk belang ook gemeenschappelijk te doen verrichten, en wellicht in de toekomst een subsidiabele instelling te worden.

Het laatste punt: de benoeming van een **nieuwe redakteur** voor „Humanist”. Het is geworden de heer Hes van Huizen uit Amsterdam. Hij aanvaardt zijn functie per 1 januari aanstaande. Wat Hes van Huizen betreft: hij is 29 jaar, heeft de School voor de Journalistiek bezocht en beschikt over enige praktijkervaring. Maar hij is weer gaan studeren (sociale geografie in Amsterdam) en in verband daarmee op zoek gegaan naar een deeltijdse baan. Voorts is hij meer dan buitenkerkelijk genoeg om zin te hebben in ons blad. Wij zien hem met goede verwachtingen komen.

SIGNALEMENTEN

- E. Lambooy-Clabbers, „Leven zonder kalmeringsmiddelen”. Uitg. Veen, 160 blz. f 16,50.

Een handreiking voor patiënten, die worstelen met hun afhankelijkheid van psychofarmaca en willen proberen zichzelf terug te vinden. Ook informatie voor hulpverleners.

- J. van Wieringh, „Onrust is van alle tijden”, opstellen over criminaliteit in Nederland. Uitg. Boom, 138 blz., f 19,50. Er is altijd al sprake geweest van onrust over criminaliteit en van een roep om meer politie en strengere straffen. Deze opstellen kunnen worden gezien als een poging deze realites wat te relativiseren.

- A. Boermans, „Verre van vrij”, energie en groeiende afhankelijkheid. Uitg. Meulenhoff, 124 blz., f 19,50.

Dit boekje geeft inzicht in de energiepolitiek en onze verantwoordelijkheid. Het Nederlandse beleid komt er niet best af.

- L. Krul-Steketee, „De psychiatrische patiënt en het recht”. Uitg. van Loghum Slaterus, 148 blz., f 19,50.

Een beknopt overzicht van de wetgeving m.b.t. psychisch gestoorde in Nederland met kritische kanttekeningen. Daarnaast nog een overzicht van de voorzieningen op het gebied van de geestelijke volksgezondheid.

- M. van Amerongen en anderen, „1968, de grote kater”. Uitg. Manteau, 162 blz., f 15,90.

Wie nog eens rustig wil nalezen wat er in die tweede helft der jaren zestig in de maatschappij is losgemaakt, treft in deze bundel vijf goed leesbare bijdragen aan.

- J. Keijser, „Echtscheiding, proces en problemen”. Uitg. van Loghum Slaterus, 105 blz., f 15,-.

Bij een echtscheiding staan vele belangen op het spel. Om in dat samenstel van belangen zijn weg te vinden dient men zijn recht te kennen. Het boekje van Keijser maakt dit recht voor bijna iedereen toegankelijk.

Onze Ernest

Tegen de achterrand van mijn schrijftafel staan drie kleine fotootjes, die ons erg dierbaar zijn. Eén is van een schat van een negerjongetje van vier jaar. Hij zit vrij netjes in de kleren, shirtje, korte broek, schoenen en sportkousen en hij kijkt heel ernstig in de lens. Het tweede fotootje is van hetzelfde jongetje, anderhalf jaar later, wat forser, maar nog even serieus en op het derde fotootje staat hij samen met zijn moeder en zijn twee jaar jongere broertje.

Het grootste jongetje, Ernest, is sinds anderhalf jaar ons jongetje. Hij is ons toegewezen als petekind door het Foster Parents Plan, een internationale stichting, waar je iedere maand een bepaald bedrag aan geeft en die met dat binnengekomen geld ontwikkelingsprojecten financiert in arme landen. Een deel van het geld gaat rechtstreeks naar het gezin van het petekind, waardoor het kind naar school kan en het gezin geholpen wordt in de eerste levensbehoeften.

Onze Ernest, voor wie wij Papa Pierre en Mama Anne zijn, woont in een van de krottenwijken van Port-au-Prince op Haïti. Vader Sammel verkoopt de bananen en de maïs, die hij zelf verbouwt en moeder Lea, die net zo oud is als onze jongste dochter, ook 25 jaar, probeert ijzerwaren, zeep, poeder en tandpasta aan de man te brengen, waarmee ze één dollar per dag verdient, als 't een beetje meezit.

Wat we van hun leefomstandigheden weten, komt van de verslagen van het F.P.P., want de maandelijkse brieven, die namens Ernest geschreven worden door een maatschappelijk werkster, staan bol van dankbaarheid en liefde jegens ons. We moesten foto's van ons opsturen en ze willen dolgraag weten, hoe we leven en wat we doen. Ik vind het erg moeilijk om je eigen welvaart uit te leggen aan mensen, die nauwelijks te eten hebben en die bovendien leven onder een schrikbewind. Haïti wordt namelijk, las ik in een artikel, geregeerd door 'Baby Doc', de zoon van de overleden dictator Papa Doc, een enge dikke papzak van een jongen, heel modieus gekleed, die daar als een soort superman vereerd schijnt te worden. Als hij ergens op het eiland een plaats bezoekt, strooit hij van een balkon af een stapel dollarbiljetten over de toegestroomde menigte uit. Lieve familie-traditie, maar hou hem in de gaten.

Natuurlijk kunnen we daarover niets in onze brieven zetten, maar onze Ernest en zijn broertje zijn twee van die vele tienduizenden arme kinderen, die lezen en schrijven leren en die in rechtstreeks brief-contact staan met mensen uit de vrije wereld. Dat wij een heel klein schakeltje in die keten zijn, vind ik bepaald een prettige gedachte.

'MAMA ANNE'

Nieuwe bedreiging voor veiligheid van persoonlijke gegevens

In het juli/augustus-nummer van Bibliotheek en Samenleving ging de ethicus Roscam Abbing in op de vraag of een bibliothecaris informatie moet geven aan de politie. Hij meent van wel. Ik meen in beginsel van niet. Het verschil tussen hem en mij ligt in een verschil van ethiek. Roscam Abbing praat over 'de Overheid' als over iets van een hogere orde, waaraan burgers en instellingen medewerking moeten verlenen. Vanuit mijn oogpunt is de overheid een menselijk produkt, dat niet boven ons geplaatst is, maar door ons gemeenschappelijk in het leven geroepen om een aantal zaken waar te nemen. Het bewaken van democratie, vrijheid en rechtvaardigheid is niet het alleenvertoningsrecht van 'de Overheid' maar een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Elke overheid, hoe democratisch ook, kan falen. Daarom rust op elke burger de plicht en het recht de overheid kritisch te volgen, iets waardoor een democratische overheid aan kwaliteit wint.

Inkonsekwent

Roscam Abbing meent dat door de informatieverschaffing van bibliotheken aan de politie algemeen bekend te maken daar een preventieve werking vanuit zou gaan. Beseft hij niet dat daardoor dit wapen alleen maar bot zou worden? De gifmenger waarover hij het heeft, zal het bewuste boek niet meer lenen maar kopen. Als Roscam Abbing konsekwent is, zal hij een registratie van kopers van boeken moeten bepleiten. Immers, **het is niet aantoonbaar dat het gif gebaseerd op geleende literatuur doeltreffender is dan het gif gebaseerd op gekochte boeken.** Nog verder konsekwent doorgedacht komt de vraag aan de orde of zo'n boek dan nog moet worden uitgegeven.

Met andere woorden: Roscam Abbings benadering zet in feite de vrijheid van meningsuiting en informatie op de tocht. In het verleden zag de kerk toe op de uitgave en het verbieden van boeken – wil hij soms naar die tijd terug?

Het is een grote verworvenheid van onze democratie dat boeken vrij gedrukt, gekocht en geleend kunnen worden. Daardoor is onze samenleving niet ten prooi gevallen aan duistere krachten (zoals de kerk vroeger dacht) maar is er juist weerbaarder op geworden. Dat ligt ook voor de hand. Als je een kind in een steriel isolement opvoedt, dan wordt het niet weerbaarder tegen ziekten maar juist kwetsbaarder. Als wij onze samenleving trachten te 'ontsmetten' van het 'vleugje anarchisme' waar Roscam Abbing zo tegen is, dan bevordert dat indirect de kans op dictatoriale ontwikkelingen. Vrijheid van meningsuiting en informatie maakt een samenleving niet kwetsbaarder maar juist weerbaarder.

Simpel én gevaarlijk

Roscam Abbing meent dat de 'bonafide gebruiker' maar een 'offer terwille van de rechtsgang' moet leveren. Het zal wel aan onze verschillen in levensovertuiging liggen dat die offerbereidheid bij mij niet groot genoeg is. Vrijheid is een recht en geen gunst. Bovendien is het een plicht: dat houdt in dat wij ook voor de vrijheden van anderen dienen te waken. Stel nu dat er een aanslag op één der leden van de koninklijke familie zou worden gepleegd – zou dat betekenen dat alle lezers van Oranje-literatuur verdacht zijn? Herinnert Roscam Abbing zich wellicht nog het metro-incident toen rechtse groepen door een bomaanslag trachtten linkse groepen verdacht te maken?

De mens is een te ingewikkeld wezen om onderworpen te worden aan ondoordachte en simpele gevolgtrekkingen. Als een kind door een lustmoordenaar om het leven wordt gebracht, dan zijn niet de lezers van literatuur over pedofilie de meest waarschijnlijke verdachten maar wellicht eerder de braaf getrouwde oom van het slachtoffer.

In een echte democratische samenleving wordt niet gediskrimineerd en is in beginsel iedereen even veel of weinig verdacht totdat er konkrete aanwijzingen van het tegendeel gevonden zijn. **In Roscam Abbings opvatting maken gebruikers van bibliotheken een grotere kans tot de verdachten te behoren dan andere burgers.** Blijkt daar toch nog iets uit van de kerkelijke angst voor het vrije woord? Als hij werkelijk voor zijn vrijheid kiest de boeken te kopen die hij wil, dan heeft hij ook de plicht er voor te waken dat anderen (zonder vergroting van de kans verdacht te worden) ook de vrijheid moeten hebben boeken te lenen.

Eigenaardig én onjuist

Tenslotte zegt hij: er zijn wel meer grondrechten ingeperkt: 'het recht van ouders om hun eigen kinderen naar eigen inzicht op te voeden'. Dit is een heel aardig voorbeeld dat juist tegen zijn en vòór mijn redenering pleit. Immers, waarom hebben ouders terecht geen absoluut recht op hun kinderen? Niet omdat mensenrechten moeten worden ingeperkt, maar juist om mensenrechten te beschermen! Kinderen zijn namelijk niet het bezit van hun ouders maar kinderen zijn van zichzelf. Juist om het recht van kinderen te beschermen, is het recht van ouders ingeperkt. De relativisering van de ouderlijke macht (bijv. bij polio-inenting) is dus geen inperking van grondrechten maar juist een terechte verdediging daarvan.

Samenvattend ben ik inderdaad van me-

Is het toelaatbaar dat de beheerder van een openbare bibliotheek of een daarmee vergelijkbare instelling aan de politie inlichtingen verstrekt waardoor deze te weten komt wie, wanneer en over welk onderwerp boeken heeft geleend?

Ja, meent de ethicus prof. Roscam Abbing. Hij legde die mening neer in het blad „Bibliotheek en Samenleving” van de NBLC.

Nee, aldus in het zojuist verschenen december-nummer van dit blad, **ROB TIELMAN**, de algemeen voorzitter van ons Verbond.

Met toestemming van de NBLC drukken wij zijn standpuntbepaling hierbij af.

ning dat Roscam Abbings benadering gevaarlijk is. Niet op emotionele gronden (zoals hij suggereert) maar op rationeel-ethische. Hij verlegt de ethische verantwoordelijkheid voor een democratische samenleving teveel naar 'de Overheid', zet de vrijheid van meningsuiting en informatie op de tocht, maakt van bibliotheekgebruikers potentiële verdachten (méér dan anderen), en meent met een ondeugdelijke argumentatie het met grondrechten niet zo nauw te hoeven nemen. Ik ben van mening dat zijn opvatting in ieder geval vanuit humanistisch oogpunt laakbaar is, en dat de bibliotheekwereld terecht menselijke grondrechten respecteert.

SGP in Genemuiden valt over bibliotheek

„Die boeken horen hier niet thuis,” aldus moet het SGP-raadslid Van der Veer in Genemuiden hebben gesproken, nadat hij had kennis genomen van romans in de plaatselijke openbare bibliotheek, die niet geschreven bleken in het SGP-idioom; die m.a.w. wel eens een vloek bevatten of losbandigheden beschreven.

Het raadslid bracht de zaak in de raad en vorderde of verwijdering van de boeken die hem een gruwel zijn of intrekking van de gemeentelijke subsidie. Met steun van de fracties van AR en CHU verwierf de SGP in Genemuiden een meerderheid voor een principe-uitspraak, die inhoudt dat een beleidsadvies tegen de „geestelijke milieuvervuiling” wordt gevraagd aan de Bond tegen het Vloeken. Zelfs de voorzitter van deze Bond, prof. Velema, schijnt geschrokken van deze adviesaanvraag. Prof. Velema: „Eén vloek betekent voor mij nog niet dat een boek niet mag worden gelezen, maar als het er vol mee staat krijgt het wel een godslasterlijk karakter.”

Dagboeknotities over de verwerking van een „onherstelbaar” verlies

Sommigen onder ons zullen uit eigen ervaring weten van hoeveel betekenis een dagboek kan zijn; het zo helder en zo eerlijk mogelijk vastleggen van belevenissen, ervaringen en gevoelens. Belangrijk voor het moment zelf, als poging om emoties te onderkennen en belangrijk voor later. Al was het maar om het spoor terug zo onversluisd als 't maar kan, te kunnen volgen. Zo'n dagboek heeft Joke Forceville van Rossum geschreven. Het onderstreept de betekenis die het heeft dat wij – zeker in momenten van crisis – onszelf alle in ons opkomende gevoelens durven toe te staan. Pas dan zijn we in staat tot verwerking en heroriëntatie.

Al schrijvend in haar dagboek realiseert Joke Forceville zich steeds meer dat ze een proces in zichzelf beschrijft, een ontwikkeling die gaandeweg gaat leiden tot het kunnen leven zonder de konkrete aanwezigheid, stimulans, steun van Charles. Zo volgen we in momenten een proces van „dood gaan,” „verstenen” tot „weer opbloeien.” Dit verloopt niet glad, rechtlijnig, maar schoksgewijs, in een golfbeweging zoals ze zelf zegt.

De relatie met Charles was voor haar van grote betekenis; haar leven had duidelijk zijn centrum in hem. De betekenis van deze relatie komt soms konkreet – eenvoudig, soms indrukwekkend naar voren (pag. 59-60). Zij mist hem sterk, zeker als vrouw. Ze gaat open in op vragen rond de betekenis van relaties, sexualiteit, erotiek en het gemis dat ze ervaart.

Ze voelt nu ook sterk de verantwoordelijkheid op zich drukken voor de opvoeding van de vier kinderen (tussen de tien en zeventien jaar) in deze moeilijke fase van hun leven. Zij maakt zich opvallend eerlijk de gevoelens die hier spelen bewust en zegt herhaaldelijk treffende dingen, zoals in de overwegingen waarom ze niet „om de kinderen” een nieuw huwelijk wil aangaan.

Navoelbaar

Voor haar zelf verwarrend soms, voor de lezer boeiend, is de ontdekking dat dit gedwongen leven zonder Charles haar verandert. In de aanvang ziet ze momenten van „doorgaan,” „gewenning” als verandert. Dit is sterk navoelbaar. Hoe hebben we niet de neiging – zeker vanuit zulk een positieve relatie als Joke Forceville beschrijft – te denken dat we niet verder kunnen leven, ja haast niet mógen kunnen, omdat dat zou kunnen betekenen dat we die relatie toch „relatief” moeten maken, in ieder geval als niet geheel samenvallend met onze eigen persoon.

In het slot van het dagboek komen opmerkingen voor die aangeven dat het hele proces van dóórleven, dóórgaan zonder Charles haar nieuwe, positieve ervaringen oplevert: „Misschien groei ik – ik constateer het met smart – sinds Charles' dood naar een vorm van volwassenheid die ik voordien niet bezat.”

Een hoopvol boek. Een verslag van een crisis die iemand noodgedwongen en sterk tegen haar wil moet doormaken, die ze doorleeft door zich alle gevoelens toe te staan, te uiten, te verwerken. Waarin ze op zichzelf wordt teruggeworpen en daar vitaler, zelfstandiger uit naar voren komt.

Voor de verwerking en doordenking betekent het geloof ook veel voor haar. In het dagboek komen veel notities voor bij kerkelijke hoogtijdagen. In deze passages voelde ik me veel minder aangesproken. Dit niet zozeer omdat ze uit haar geloof spreekt, waarin ze troost vindt. Maar het lijkt of er twee werelden zijn. Het is duidelijk dat voor haar gevoelsmatig erg belangrijk is hoe vrienden, kinderen en anderen reageren; menselijke attenties en begrip hebben grote waarde voor haar. Het geloof lijkt een eigen leven te leiden, een andere – minder geïntegreerde laag te zijn. De

In het leven van elk mens kunnen zich perioden van crisis voordoen en vaak hebben we daar niet om gevraagd. Heroriëntatie is dan nodig, en dit veelal door heftige spanningen heen. Zo ging het ook met Joke Forceville van Rossum toen eind januari 1976 haar man, met wie ze een hechte en stimulerende relatie had, plotseling overleed. Ze is een dagboek gaan bijhouden om haar gevoelens en ervaringen vast te leggen en zichzelf de mogelijkheid te geven het verlies en verdriet te verwerken. Op aandrang van anderen – het was oorspronkelijk niet haar bedoeling – besluit ze het dagboek uit te geven. In haar dagboeknotities (van 9 febr. 1976 tot 12 april 1977) kunnen we met haar meeleven in haar diepste en uiterste gevoelens.

Het getuigt van moed om deze zo persoonlijke ervaringen prijs te geven. Daarvoor mogen we Joke Forceville erkentelijk zijn. Ze stelt de lezer in staat mee te leven, te herkennen, mee te denken. De concrete manier van schrijven waarover ze beschikt, bevordert dit nog.

kracht om zichzelf te hervinden, te vinden, komt uit haar zelf voort – in de geloofspassages spreekt ze een andere taal. Voor een niet-gelovige is het echter niet belemmerend, omdat dit dagboek laat zien hoe belangrijk de reacties zijn van omstanders voor iemand die een dergelijke schok te verwerken krijgt.

Aanbevolen

Het boek verdient aanbeveling. Als beschrijving van de gevoelens van deze persoon is het uniek. Anderzijds zouden velen in staat zijn tot een dergelijke verwerking als ze de moed hebben om net als de schrijfster zo bewust te leven en te denken.

ELLY VAN EYCK

Joke Forceville van Rossum, Dagen van na-bestaan. Dagboek van een rouwproces. Ambo, Baarn 1978, 80 pag. f 9,75.

„Frontberichten” van de strijd om eerlijke kans Openbaar Onderwijs

Vooral in de provincies Noord-Brabant en Limburg is het voor ouders vaak nog steeds een heidense toer om een openbare school van de grond te krijgen. Het komt nog steeds voor dat gemeentebesturen en confessionele schoolbesturen alles in het werk stellen om de stichting van een openbare school tegen te gaan. De openbare school is nog steeds een vreemde eend in de bijt. „De juist door het CDA zo fel verdedigde vrijheid van onderwijs is in ons land, althans voor ouders, nog steeds ver te zoeken.”

Tot deze conclusie komt de Vereniging voor Openbaar Onderwijs (VOO) in een pittige brochure, waarin zij onder de krijgshaftige titel „Frontberichten” een boekje open doet over de wirwar van hindernissen waar ouders tegenop lopen als zij een openbare school van de grond willen tillen. De praktijkvoorbeelden komen uit Asten, Boxmeer, Dongen, Groenlo,

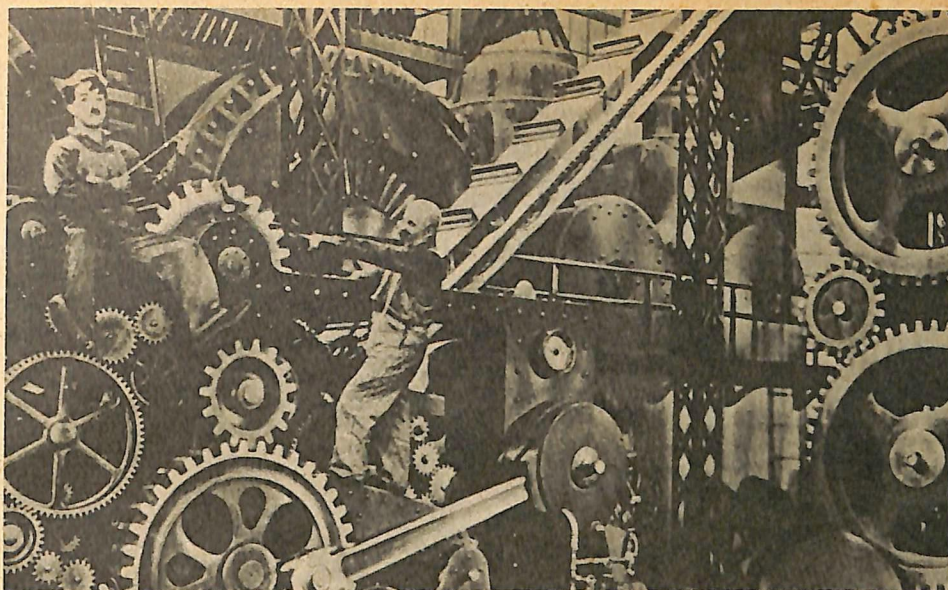
Schijndel, Son en Breugel, Tegelen, Ulvenhout en Urmond. Bij de VOO zijn ruim 100 duizend leden aangesloten.

Volgens de VOO blijft de discriminatie van het openbaar onderwijs niet beperkt tot het zuiden van het land. Daar komt echter die achterstelling wel het hevigst tot uiting, omdat – zegt de VOO – „in geen ander landsdeel de bevolking vanouds zo homogeen van religieuze samenstelling was, terwijl anderzijds de deconfessionalisering er zo snel verloopt.” Het openbaar onderwijs groeit tegen de verdrukking in, vooral omdat veel ouders „van buiten” daar de voorkeur aan geven.

De VOO constateert op veel plaatsen een tegenstelling tussen de letter van de wet en de praktijk van alledag. Als er geen openbare school ergens is en er zijn genoeg ouders die hetzelfde willen, dan moet die school er komen. Dat staat in de wet, daar hebben ouders recht op. De praktijk is

echter dat een nieuwe school een inbreuk betekent op bestaande verhoudingen en gevestigde machtsposities. De sleutelfiguren in deze machtsposities gaan zich verzetten. „Daarvoor heiligt het doel blijkbaar soms de middelen,” aldus de VOO. Ook als er een openbare school van de grond komt, zijn nog niet alle moeilijkheden van de baan. Vaak kost het de grootste moeite om lokalen voor deze scholen te krijgen. Dit komt, aldus de VOO, doordat de openbare school vaak afhankelijk is van wat het bestuur van een katholieke school aan lokalen wil afstaan. Komt het tot een regeling, dan worden de leerkrachten die in het openbaar onderwijs werken, soms allerlei hinderlijke beperkingen opgelegd.

„De conflicten rondom de plannen voor openbaar onderwijs hebben vaak als achtergrond dat een traditie wordt doorbroken,” concludeert de VOO. De traditie van het rijke roomse leven, zullen we maar denken, aldus besluit De Volkskrant, waaraan we dit bericht ontleen. De lezing van „Frontberichten” zij hier warm aanbevolen. De brochure kost f 4,- en kan worden besteld bij de VOO, Jan Luijkenstraat 29 in Amsterdam.

Betere kansen voor iedereen als we wilden wat we kunnen

(vervolg van pag. 1)

grond van hun leeftijd eruit gezet. Het is duidelijk dat herstel van de winsten noch vernieuwing van de technologie noch beperking van sociale uitkeringen, aan dit soort inhumane toestanden iets verandert. Bestek '81 zal, als het wordt uitgevoerd, de menselijke ellende nog groter maken. Terecht heeft daartegenover de WRR aanbevolen om zowel de nog beschikbare arbeidsplaatsen te humaniseren, alsook vele tienduizenden nieuwe arbeidsplaatsen te scheppen.

De technologie zal dienstbaar moeten zijn aan ons menselijk welzijn. Goede technologie leidt tot massaal produceren van een relatieve overvloed aan primaire goederen. Heden is slechts 5 à 10% van onze menselijke arbeidskracht nodig om een overvloed aan voedsel te produceren. Voor de produktie van kleding, schoeisel, woonruimte, wegen, vervoermiddelen, e.d. geldt iets dergelijks. Daardoor hebben we in beginsel zeer veel tijd vrij kunnen maken voor het beter voorzien in vele belangrijke secundaire behoeften. Zo is er met name behoefte aan meer, en vooral beter en boeiender onderwijs, gedurende heel het leven. Dat zou van groot belang kunnen zijn voor ons welzijn, onze geestelijke en lichamelijke gezondheid.

Recht op werk

Uitgangspunt zal m.i. moeten zijn dat er dan voor ieder recht op kwalitatief zinvol werk dient te zijn, ook bij minder validiteit, ook op oudere leeftijd, ook voor elke vrouw.

Het recht op zinvol werk blijkt essentieel te zijn voor ons welzijn, zodat dit een van de allerbelangrijkste rechten van de mens mag worden genoemd. Ons westers stelsel faalt wat dit betreft in ernstige mate. Intensieve programma's gericht op humanisering en democratisering van de industriële, de administratieve, de ambtelijke, de agrarische en distributieve arbeid, blijken noodzakelijk te zijn. Aan het ziekmakende karakter van de meeste arbeid dient een einde te komen.

Genoemde programma's zijn echter evenzeer nodig om tot een flinke inperking te komen van de almaar stijgende kosten van ziekteverzuim, gezondheidszorg, en arbeidsongeschiktheid.

Naast deze humanisering van arbeidssituaties is het tevens nodig op korte termijn vele tienduizenden nieuwe arbeidsplaatsen te scheppen. Dat zal ten dele voor de uitvoering van bovengenoemde programma's reeds nodig zijn. Een krachtig aangepakte reorganisatie van de arbeid zal in de eerste periode zeker extra arbeidsplaatsen vergen.

Tegelijkertijd is het dringend gewenst om vele tienduizenden oudere werknemers de gelegenheid te geven en te stimuleren, tot het volgen van bijscholings- en omscholingscursussen, opdat ze arbeidsgeschikt blijven. Dit alles zal grote aantallen onderwijzend en scholend personeel vergen. Daarnaast moet worden bedacht dat democratie aan de basis slechts kans van slagen heeft bij een kleinschalige organisatie die aan de werkers een relatief grote ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en creatief meedenken geeft. Die potenties zijn er wel, maar ze zullen opnieuw gewekt moeten worden.

Nieuwe arbeidsplaatsen

Op deze wijze zou men o.a. ook de arbeidstijdverkorting positief kunnen benutten. Gezien dit alles zullen er heel veel nieuwe arbeidsplaatsen nodig zijn op het terrein van onderwijs en cultuur.

Uiteraard is het tegelijkertijd nodig het onderwijs als geheel aanzienlijk te verbeteren. De WRR heeft aangetoond dat sociale ongelijkheid voor alles via ongelijke kansen op onderwijs en scholing tot stand komt. Een hoog ontwikkelde technologie vergt bevolkingen met een hoog cultureel niveau, in plaats van massa's culturele fossielen.

Gehumaniseerde en gedemocratiseerde arbeid vergt enerzijds onderwijsprogramma's die de zelfverantwoordelijkheid en creativiteit sterker bevorderen, anderzijds een algemene invoering van wederkerend

HSHB vreest Haags beleid bejaardenzorg

De Stichtingsraad van de HSHB is ernstig verontrust over het ontbreken van een samenhangend beleid tussen intra- en extramurale bejaardenzorg. De HSHB stelt zich op het standpunt dat bejaarden, zo lang dat maar mogelijk is, in staat moeten worden gesteld om voor zichzelf te blijven zorgen en acht het door de ministeries voor Volkshuisvesting en CRM op gang gebrachte beleid daarmee in strijd. De HSHB vraagt derhalve dit beleid om te buigen. Met het oog op een verantwoorde bejaardenzorg is juist uitbreiding van extramurale dienstverlening van de hoogste urgentie.

SIGNALEMENTEN

- De actiegroep rond woonwagendebouwers, Het Werkhuis heeft de **Werkhuiskalender 1979** uitgegeven. Door middel van deze aardige kalender wil Het Werkhuis onder andere de samenlevingsproblematiek met betrekking tot woonwagendebouwers meer aandacht geven. De kalender is te bestellen door storting van f 8,25 op giro 3918499 ten name van Het Werkhuis, Postbus 100, Gennep, onder vermelding van Kalender 1979.

- Het platform Vrijwilligerswerk dat een landelijke organisatie is voor informatie, overleg en samenwerking ten behoeve van het vrijwilligerswerk, heeft een werkmap samengesteld over het onderwerp „**Werving van vrijwilligers.**” De map wil plaatselijke vrijwilligers(groepen), bestuurders

van dergelijke organisaties, beroepskrachten en personen of instellingen voor ondersteuning van vrijwilligerswerk zo breed mogelijk informeren en bevat daartoe tal van praktische ideeën en adviezen. De map kost f 2,- plus verzendkosten en kan worden aangevraagd bij het Archief van de Nationale Raad voor het Maatschappelijk Welzijn, Eisenhowerlaan 146 2571 KP Den Haag. Tel. 070-512141.

onderwijs vanaf een zo laag mogelijke leeftijd, tot en met de hoogst denkbare leeftijd, derhalve ook voor gehandicapten en gepensioneerden. De door goede technologie vrijgekomen tijd behoort beschikbaar te komen voor ruimere ontplooiingsmogelijkheden en meer welzijn.

(Tot hier het eerste gedeelte van het betoog van C. Egas. Wij volgen en besluiten het in ons volgende nummer van Humanist. Redaktie).

Enkele gedachten over relaties van religie (religere) met humanisme

De radio-uitzending van het Verbond die dit najaar aan het onderwerp religieus humanisme was gewijd, heeft nogal wat reacties teweeggebracht. Een enkeling sprak zelfs van een doorbraak. Daarmede werd bedoeld dat binnen het Verbond eenzijdig de nadruk op de rede, op rationalistisch humanisme zou liggen; religieus humanisme daarentegen nauwelijks aan bod komt. Hoe dit ook zij, niet ontkend kan worden, dat velen er moeite mee hebben religieus humanisme binnen het Verbond op zijn plaats te zien.

Voor dit laatste zijn diverse oorzaken aan te wijzen. Ik noem er hier twee en wel de m.i. belangrijkste.

Allereerst hebben de confessionelen – zoals zoveel – ook de begrippen religie en religieus gekonfisqueerd, door een mettertijd bijna onverbreekelijk geworden relatie te leggen met het geloof aan een persoonlijke god. Als nawee van (vroeger) directe of indirecte indoktrinatie combineren velen van ons de begrippen religie en religieus nog steeds met begrippen als god, godsgeloof, e.d. . . .

De welhaast babylonische spraakverwarving die bij de discussies over christendom en humanisme deze zomer in 'Humanist' heerste, vond behalve in het bovenstaande ook haar oorzaak in het feit, dat er vóór af geen definitie van gehanteerde begrippen plaatsvond. Het gevolg hiervan was, dat de ene deelnemer(ster) het door een ander gebezigde begrip de inhoud toedacht die er naar zijn/haar mening aan toekwam.

Ter plaatsbepaling

Ik wil hier trachten zulks te voorkomen, door eerst de door mij gebezigde begrippen te definiëren.

- Om te beginnen het woord 'religie'. Dit woord is, naar bekend, afgeleid van het Latijnse woord 'religere'. In het Nederlands m.i. het beste te omschrijven als 'lang en zorgvuldig beschouwen'. Van wat? Van al het zijnde, van het geheimzinnige van het zijn en van het menselijke bestaan in het bijzonder.

- Vervolgens de definitie van humanisme, zoals de beginselverklaring van het Verbond die geeft:

„Het humanisme is de levensovertuiging die probeert leven en wereld te begrijpen uitsluitend met menselijke vermogens. Het acht wezenlijk voor de mens zijn vermogen tot onderscheidend oordelen, waarvoor niets of niemand buiten hem verantwoordelijk kan worden gesteld.”

Alvorens nu de verbinding tot stand te brengen tussen religie en humanisme, zoals bovenomschreven, eerst nog enig commentaar.

Religere

Het geheimzinnige van het zijn werd erva-

ren als een te vereren macht; cultus lag derhalve in het verlengde. Evenals in andere culturen heeft verpersoonlijking van die macht – naar beeld en gelijkenis van de mens – ook in de griekse en Romeinse cultuurwereld plaatsgevonden.

Het christelijke geloof met zijn worteling in het monistische godsgeloof der Joden, betrok het 'religere' op het geloof in een persoonlijke god.

Humanisme

De tweede zin van de omschrijving in de beginselverklaring is terzake bepalend (de eerste trapt in feite een open deur in omdat de mens – of hij nu wel of niet in hogere machten gelooft – ipso facto uitsluitend over menselijke vermogens beschikt).

Gesteld wordt dat uitsluitend de mens zelf verantwoordelijk is voor zijn zedelijk of onzedelijk handelen (nuttig ware m.i. geweest de toevoeging: „tegenover zichzelf en tegenover de medemens”). Over de maatstaf waaraan hij dat handelen afmeet, spreekt de beginselverklaring niet; m.i. de zwakke stee. Dát de mens zulks kan doen, dankt hij, zegt de verklaring, aan zijn vermogen tot onderscheidend oordelen. Hier wordt dus een nauw verband gelegd met de rede. In essentie: de mens is een autonoom redelijk-zedelijk wezen, dat zich dus voor de rechtvaardiging van zijn handelen niet kan beroepen op (ge- of verboden van) een goddelijk wezen. Maar óók niet – zo houdt de verklaring in feite eveneens in – op iets anders buiten hem zoals b.v. eeuwige, zichzelf bewegende materie (historisch-materialisme) of absolute geest (idealisme).

Onderlinge relatie

Nu dan de verbinding tussen religie en humanisme.

Religie(us) wil ik dan, in samenhang met humanisme zoals omschreven in de beginselverklaring, definiëren als: het staan in verwondering, in bevangenheid, in diepe schroom voor de onverklaarbaarheid, het mysterie van het zijn(de), waarmee men zich verbonden weet, soms zelfs één ervaart.

Het raadsel dat anderen met geloofsakten in een goddelijke schepper, in eeuwig zichzelf bewegende materie, e.d. tegemoet treden.

Het zal duidelijk zijn dat religieus humanisme in christelijk zin, bijvoorbeeld à la de Franse wijsgeer Jacques Maritain haaks staat op onze opvatting hierover. Bij hem – beroemd auteur voor de 2e Wereldoorlog van een boek getiteld „Naar een christelijk humanisme” – blijft het religieuze in feite betrokken op een goddelijk opperwezen (dat zich via zijn menswording openbaart). Maar dit geldt in laatste instantie evenzeer voor de z.g. moderne gelovigen van nu; ook al geven zij toe dat het bestaan van zulk een wezen per definitie niet uit de rechtstreekse ervaring kan worden afgeleid en evenmin logisch kan worden ge-

Secretariaatshelpers vóór de IHEU

In april van dit jaar heeft de International Humanist and Ethical Union zich via deze kolommen reeds tot u gewend met de oproep wie als vrijwilliger de IHEU zou kunnen helpen. Op vier van de vijf genoemde terreinen kregen wij een stroom reacties.

Helaas, er is één terrein waarvoor niemand zich aangeboden heeft en jammer genoeg is dat voor het goed functioneren van onze organisatie het allerbelangrijkste terrein: de bureauhuishouding. Het is waar, het is in onze maatschappij niet bepaald het soort werk waarvoor hoge onderscheidingen gegeven worden, maar het is toch even belangrijk voor een organisatie als de IHEU als b.v. congressen, workshops, enz. Immers, hoe goed de plannen ook mogen zijn die men bedenkt, zij zouden de rest van hun leven in één of andere bureaula slijten, als er geen mensen zouden zijn om ze uit te voeren.

U begrijpt nu wel waarom wij onze problemen de lezers van dit blad voorleggen. Als u denkt ons te kunnen helpen bij

- het typen van de correspondentie,
- het verzorgen van de boekhouding,
- het bijhouden van de ledenadministratie en het adressenbestand,
- het verzenden van „International Humanism” en andere stukken,
- het drukklaar maken van de kopij van „International Humanism” (typewerk), en/of
- het bijhouden van het archief

dan hopen wij dat u contact met ons wilt opnemen. Ons telefoonnummer is 030-312155, maar een kaartje of brief aan IHEU, Oudegracht 152, Utrecht kan ook.

IHEU

concludeerd uit een a-theïstische premisse. Immers zij stellen nog wel: dat de dynamiek van de zijnswerkelijkheid objectief op het bestaan van een persoonlijke god wijst. Ten tweede, dat de mens via zijn natuurlijke vermogens, in staat is dat te onderkennen. (U ziet, men is héél wat voorzichtiger geworden!). Van hier naar de z.g. natuurlijke zedeleer is dan nog maar één stap.

Voor niet-gelovigen echter die zich religieus humanist beschouwen, is naar mening dan ook volledig en legitiem plaats binnen het humanistisch Verbond.

W. C. FIEGE

Naschrift: Het zal duidelijk zijn, dat sommige religieus humanisten het als een zeer zinvol symbool zien – als een uiting van verbondenheid met het zijn – bij de jaarwende de altijd groene spar feestelijk verlicht in hun huis te plaatsen.

W. C. F.

Ook agnosticisme een geloof

Toen ik heel klein was en het ouderlijk huis met tien broers en zussen boven me ervoer als een kluwen lawaai en levend prikkeldraad, had ik achter onze tuin een paradijselijke stilte bij de hand: de boezem van Kinderdijk, toen nog ongerept. Als ik stil was, rustig in mijn holletje zat, mijn bewegingen aanpaste aan de dieren, dan kon ik met mijn hand in het water spelen, rietfluitjes maken, geluidjes maken zonder de anderen te verontrusten. Ik zag en hoorde hen, zij wisten dat ik er was, ik hoorde erbij, ... alles werd licht en overzichtig en ik voelde dat ik leefde en groeide.

Jeugdervaringen kunnen levensbepalend zijn en een leven lang tot lering strekken. Jaren later. Ik ontmoet mijn eerste serieuze aanbieder en vertel hem van een riskante zwemervaring. Hij zegt, enigszins sentimenteel: „Ik ben maar blij dat je niet verdronken bent!” waarop ik, spontaan repliceer (we lazten in die tijd gezamenlijk alle planken filosofie van de Dordtse openbare bibliotheek): „Dan was alles anders geweest!”

Toen hij me vermaande, dat het toch wel hoogmoedig was om te denken, dat als ik er niet was, het hele wereldbestel daarmee zou veranderen, kwam ik in verlegenheid. Zo bedoelde ik het niet.

Ik probeerde duidelijk te maken, hoe naar mijn ervaring alles op alles invloed had. Of ik dan toch door de pantheïsten was beïnvloed, werd gevraagd. Daar had je weer z'n vraag vol onbegrip. Nadenken is heerlijk, maar voor mij was het echt nadenken, de heerlijke ervaring om het denken voelen groeien uit waarnemen, als toegift op het water, riet, vis, vogel en viervoeter zijn.

Hoezeer ik ook genoot en veel leerde van Kant en Hegel en Nietzsche en Bergson, het meest verwant voelde ik me met oude Chinese wijsgeren. Van Plato hield ik niet. Socrates, ja, dat was het voor mij in die tijd, maar als je poogde zijn methodes te volgen, dan kreeg je van de leermeester die zojuist nog vol bewondering vertelde over het dappere drinken van de gifbeker, een uit angst ontsproten blik vol gif toegesmeten.

Ik ben geen Socrates, ik leef ook niet in die tijd. Ik leef nu, en ben niet bereid die beker gif zelf te drinken. Ook niet als men hem mij weer komt aanreiken na dit geschrift naar aanleiding van de discussie over religieus humanisme.

Ik ben het bijna helemaal eens met de heer Huppe, die zich agnost noemt. Met dit verschil dan, dat ik er geen enkel bezwaar tegen heb dit ook een „geloof” te noemen. Geloven is nog altijd, zoals ook Paulus ongeveer definieerde: iets voor waar aannemen dat men niet kan bewijzen. Mijn eigen ervaringen kan ik nooit verifiëren, ik kan ze niet bewijzen, ik kan ze nauwelijks beschrijven, behalve aan iemand die, zoals een enkele vriend of vriendin, soortgelijke ervaringen heeft. Maar ik kan er wel achter staan, ik kan er trouw aan zijn, ik kan ze tegen elke ontkenning en indoctrinatie van buitenaf verdedigen en beschermen. Want het is het meest waardevolle dat ik ken. Ik ben dus een gelovig, zij het niet „goed-

gelovig” agnost, en omdat het „a” in agnost slaat op alles wat voor de menselijke waarneming onkenbaar is, en de menselijke waarneming nu eenmaal het enige is waar ik houvast aan heb, noem ik mezelf „gelovig humanist”, als het zo nu en dan nuttig blijkt een merk te voeren. In het gezelschap van mensen met wie ik gemakkelijk communiceer heb ik het merk nooit nodig, maar soms kan het te pas komen als lieve mensen vinden dat ik toch zo goed in hun kerk of genootschap zou passen. Dan moet er ter verduidelijking wel eens een grensstreepje worden getrokken. Meer hoeft voor mij niet.

Misschien begrijpen oud-gedienden nu, waarom ik die natuur destijds in de beginselverklaring van het HV wou hebben. De mens is maar zo'n klein deel van het complete wereldschilderij!

DINA VERMEULEN, Zutphen

Sexuele emancipatie

Onlangs met belangstelling luisterend naar een radio-uitzending van ons Verbond over sexualiteit, betreurde ik het dat daarin geen melding werd gemaakt van een speciaal nummer van Civis Mundi gewijd aan „Sexuele emancipatie. Ethische evaluatie en toekomstperspectief.” Het is verschenen in mei '78 en kan besteld worden bij Civis Mundi, Van Stolkweg 10 in Den Haag. De prijs ervan bedraagt f 5,-.

P. KRUG, Delft

Abaltesselschade

Zij die op zondag 19 november namens ABAL over hun werk spraken met gebruik van woorden als: motivatie, realisatie, enz. waren niet te volgen voor eenvoudige Nederlandse zielen. Ik hoop dat ze in het land waarheen zij vliegen wel eenvoudige taal weten te gebruiken.

En dan: spreek niet over produkten, maar beschrijf er enkele zó dat de toehoorder ze als 't ware ziet en proeft. Moet het blijven bij handwerkjes of worden het nog eens balen soya, blokken tin en vaten cashewijn?

Vergeef me mijn sarkastische taal, maar helaas kan ik zelf niet meer mee doen.

EEN OUD-KOLONIAAL

(Naam en adres bij de redactie bekend)

Van harte mee eens

Naar aanleiding van het artikel in uw blad Humanist van 15 oktober 1978 over de Volkstelling „Methode volkstelling mist geestelijke stromingen” wil de Vrije Gemeente gaarne haar adhaesie betuigen met uw protest tegen de wijze waarop dit geschiedt.

Ook wij vinden dat alle levensbeschouwelijke groepen gelijke kansen moeten krijgen.

DE VRIJE GEMEENTE, A'dam

Schandelijke Humanist

Nog nooit van mijn leven ben ik in de pen geklommen naar aanleiding van een bepaald onderwerp in krant of tijdschrift. En misschien trof het mij zo, omdat het in mijn

„eigen” Humanist stond: het hoofdartikel van 1 november met de misselijk makende tekening van een monster-kerk. De argeloze jeugd die werd opgeslokt. Nou en? Als ze zo graag gaan, dan mag dat toch zeker! Ik ben humanist en daar ben ik vrij in.

In een ogenblik van afkeer heb ik dit jeugdnnummer verscheurd. Verwacht van mij niet dat ik de inhoud van dat nummer punt voor punt ga aanvallen. Alleen één vraag: is het zo weinig bekend dat er ook vrijzinnige richtingen binnen de christelijke kerk zijn? Is het onbekend dat er daar ook mensen zijn die vrijheid van denken voorstaan en dat er daar met veel begrip en tolerantie (natuurlijk) wordt gedacht over humanisten? Waar blijven we als we ons zonder tolerantie opstellen?

J. E. MALSCH-VAN HARTE,
Varsseveld

(Wie de schoen past, trekke hem aan. We vrezen dat lezeres heeft gepoogd haar niet passende schoenen aan te trekken. Red.)

Waar is m'n Parker?

Tijdens het studieweekende in Bergen aan Zee, dat op 28 en 29 oktober werd gehouden en waaraan ik deelnam, moet ik een zwart-zilveren balpen, merk Parker, hebben verloren. Ik ben zeer gehecht aan deze pen en hoop deze via dit bericht terug te krijgen. Verzendkosten worden uiteraard vergoed. Mijn adres luidt: Jeanne d' Arc-laan 392, 1183 BK Amstelveen. Tel. 020-432575.

M. v. d. WIEL-STRUIK, A'veen

Rationeel „geloof”

1. Alle materiële zaken om ons heen en ook wijzelf en de levende natuur, kunnen beschouwd worden als plaatselijke verdichtingen van energie – van iets dus dat wij volgens het gangbare spraakgebruik als iets niet-stoffelijks zouden beschouwen.

2. Uitgaande van de onder 1. weergegeven opvatting, kan al hetgeen wij om ons heen waarnemen opgevat worden als verschijningsvormen van in eeuwige beweging zijnde universele energie.

3. Verdieping van het inzicht, dat niet alleen alles wat leeft, maar ook de z.g. dode materie, delen zijn van de universele energie, in een eindeloze variatie van verschijningsvormen, versterkt het bewustzijn van verbondenheid met – en verantwoorde-lijkheid, niet alleen voor onze medemensen en alle levende wezens, maar ook voor onze materiële omgeving.

4. Het voor ons meest essentiële verschil tussen dode materie, éencellige organismen, planten, dieren en mensen is een verschil in de ontwikkeling van de graad van bewustzijn.

5. De mens is een verdichting van de universele energie met een zo hoge graad van ontwikkeling van het bewustzijn, dat velen bij „topervaringen” zich de eenheid met de oneindige universele energie bewust kunnen worden.

6. Bij de hier ontwikkelde gedachtengang lijkt het minder juist om bij de veranderingen om ons heen te spreken van vooruitgang, voorzover dat een beweging naar een doel inhoudt. Eerder zou men moeten denken aan een voortdurend voortgaande

grippen, zowel in het verleden als in de toekomst, eeuwig is, zonder begin en zonder einde.

7. Voor zover men behoefte heeft aan een doel in het leven, zou men dit moeten vinden in het leven zelf.

8. Bij de dood lost de in één wezen geconcentreerde energie op en wordt weer opgenomen in de universele energie zonder bewustzijn.

9. Er bestaan geen objectieve normen voor goed en kwaad. Alle levende wezens streven naar overleving en – in tweede instantie – naar welbehagen, hetzij voor zichzelf of in ruimer verband voor de groep waartoe zij behoren. Hieruit kunnen de ethische normen, afhankelijk van de omstandigheden waarin men verkeert, worden afgeleid.

10. Een toestand van welbehagen, van geluk, kan verkregen worden, wanneer men een leven leidt, dat zoveel mogelijk in overeenstemming is met de stroom van de in eeuwig voortgaande beweging zijnde universele energie.

Een wereldbeeld, uitgaande van de hiërboven aangegeven uitgangspunten, zou wellicht kunnen voldoen, zowel aan de behoeften van ons verstand als aan die van ons gevoel.

Ir. J. RUTGERS, Amstelveen

vandaag was de wereld transparant
ik keek dwars door de huizen heen
die zij aan zij stonden gevlijd
en rij na rij verdween
tot een geheel

binnen de bomen zag ik het sap
vanuit de diepten opgezogen
tot in de allerfijnste nerven
en door het netwerk heen vervlogen
gaf het zijn adem
aan de hemel af

van mensen in de straten
zag ik de harten kloppen
hoe al hun ingewanden bewogen
ik zag dit alles vanachter mijn raam
dat vreemd genoeg was blijven staan
ook ik was als van glas
ontsteld zag ik het aan

toen kwam de regen
ik hoorde tikken op de ruit
en plotseling begon het te stromen
vanuit voldragen helderheid
nam heel dit wonder
als vroeger vaste vormen aan

WILLY BALLYON

Van de dichteres Willy Balyon verscheen in 1977 de bundel „Signalen van de mensen wil ik u geven” bij de uitgeverij Inter-Limburg te Heerlen. Uit nieuw werk werd bovenstaand gedicht gekozen.

SIGNALEMENTEN

• De Vereniging Milieu Defensie heeft voor kinderen uit de hoogste drie klassen van de basisschool een **Kinder Milieu Krant (KMK)** uitgegeven. In verhaalvorm worden problemen als water, lucht, gezondheid, energie, afval, grondstoffen, etcetera in acht pagina's aangekaart. De KMK is voor f 1,50 te bestellen per postgiro 102000 ten name van Vereniging Milieu Defensie te Amsterdam, onder vermelding van: KMK.

• **Weet wat u eet** is de titel van een nieuwe brochure van de Voedselgroep Strohalm. Aan de hand van de verschillende productgroepen (zuivel, groente en fruit, enzovoort) worden in deze brochure wat richtlijnen gegeven om de keuze van de consument in de winkel wat te vergemakkelijken. De brochure is te bestellen door f 4,- te storten op gironummer 35 59 25 van Aktie Strohalm, Utrecht onder vermelding van: Weet wat u eet.

• Als uitgave van het Landelijk Overleg Vrouwengeschiedenis in Amsterdam is een derde druk verschenen van het boekje „Een tipje van de sluier. Vrouwengeschiedenis in Nederland.” In een aantal op zichzelf staande bijdragen geeft het inzicht in de positie van de vrouw in het verleden. Het kost f 6,- en kan besteld worden via de boekhandel. Nadere inlichtingen Els Kloek, p/a Historisch Seminarium, Herengracht 95 in Amsterdam.

• De Stroomgroep Stop Kernenergie te Nijmegen heeft een **diaserie met geluidsband gemaakt over kernenergie**. De makers hebben zich beperkt tot het vertellen wat kernenergie is en welke problemen ze met zich meebrengt. Informatie en aanvraag: Hans Claudemans, Wolfstraat 5, Nijmegen, telefoon: 080-560859.

Nieuw begin: School voor Vrijwilligers

Nieuwe cursussen van de 'School voor vrijwilligers' (zie Humanist van 15 nov. j.l.) starten steeds met een informatiebijeenkomst.

In de komende weken vinden de volgende informatiebijeenkomsten plaats:

Assen: 20 dec. in de Kern, Oranjestraat 50.

Emmen: 19 dec. in de Openbare Bibliotheek, Sterrenkamp 1.

Hoorn: 11 januari in het Kontaktcentrum, Lonijsstraat 1.

Rotterdam: 10 januari in het Nivon-centrum, D. Smitsstraat 76. Aanvang steeds 20 uur.

Voorts is tot half januari en voor zover er nog plaats is opgave tot deelname mogelijk aan cursussen in: **Purmerend** 02990-33777, **Gouda** 01828-3579, **Hengelo** 05400-27849, **Deventer** 05700-15937, **Amsterdam** 020-103247, **Krimpenerwaard** 01807-14860, **Utrecht** 030-938162 en **Enschede** 053-323304. In deze plaatsen is de informatiebijeenkomst reeds gehouden.

Binnenkort ontvangen de besturen van de gemeenschappen nog nadere informatie over de opzet en inhoud van deze cursussen. Het centrale telefoonnummer van de 'School voor vrijwilligers' is: 020-721784. Een goede kadervorming is ook voor het werk van het Humanistisch Verbond van zeer veel belang. Wij dringen er dan ook op aan, dat aan elke cursus enkele deelnemers van de zijde van het HV meedoen.

JdL.

CENTRAAL BUREAU DICHT

Het centraal bureau van het Humanistisch Verbond zal van 27-29 december 1978 zijn gesloten.

VERBOND OP RTV

RADIO
ZONDAGS HILVERSUM 1
VAN 9.30 - 10.00 UUR

17 december **MAGAZINE**
Samenstelling en presentatie: Rina Spigt

24 december **WAT DOEN WE MET MOEDER?**
Samenstelling en presentatie: Rina Spigt

31 december **NOG 1984 NACHTJES SLAPEN...**
Samenstelling: Piet Brinkman
Presentatie: Rina Spigt

TELEVISIE ELKE ZONDAGAVOND NEDERLAND 2 VAN 20.30-20.35 UUR „VIJF MINUTEN BEDENKTIJD”

17 december
Inleidend programma op het grote tv-programma „**GODSDIENST GEEN**”

22 december nu **TV-SPECIAL „GODSDIENST: GEEN,”** aanvankelijk geprogrammeerd voor 5 november, nu uit te zenden vanaf 23.10 uur via Nederland 1

Humanist

Eindredacteur: Wim Jungman.
Gedrukt op kringloop-papier bij Lumax, Utrecht.
Redactie-adres:
Humanistisch Verbond,
Oude Gracht 152, 3511 AZ Utrecht
of Postbus 114, 3500 AC Utrecht.
Telefoon: 030 - 31 81 45.
Abonnementsprijs voor niet-leden:
f 20,- per jaar t.n.v. Humanistische Pers, postgiro 58, Utrecht.